



ДОКЛАД

НА ОМБУДСМАНА КАТО НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ ЗА ИЗВЪРШЕНА ПРОВЕРКА В ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА С ПСИХИЧНИ РАЗСТРОЙСТВА – ГР. ДОЛНА БАНЯ; ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА БЕЗ УВРЕЖДАНИЯ – ГР. ДОЛНА БАНЯ; ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА И МЛАДЕЖИ С УВРЕЖДАНИЯ – ГР. БОТЕВГРАД; ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА БЕЗ УВРЕЖДАНИЯ – С. ЛЕСНОВО, ОБЩИНА ЕЛИН ПЕЛИН

Във връзка с функциите на Национален превантивен механизъм (НПМ), които изпълнява омбудсманът на Република България, на основание Заповед № НПМ-7#1/2025 г. и Заповед № НПМ-10#1/2025 г. екип на институцията извърши проверка в Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства (ЦНСТПЛПР) – гр. Долна баня; Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания (ЦНСТДБУ) – гр. Долна баня; Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания (ЦНСТДМУ) – гр. Ботевград; Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания (ЦНСТДБУ) – с. Лесново, община Елин Пелин.

Проверката включва оценка на материалните условия, управленските практики, медицинското обслужване и предоставяните мерки за закрила.

Извършените проверки в центровете за настаняване от семеен тип за деца без увреждания констатираха системен дефицит в предоставянето на специализирана грижа Интегрирана здравно-социална услуга за резидентна грижа за деца с агресивно и проблемно (високорисково) поведение, включително младежи до 20-годишна възраст.

Въз основа на направените констатации са отправени препоръки към Държавната агенция за закрила на детето, Агенцията за социално подпомагане, Националния център по обществено здраве и анализи, Националното сдружение на общините в Република България, както и до кметовете на общините Долна баня, Ботевград и Елин Пелин.

СЪДЪРЖАНИЕ:

1. ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА С ПСИХИЧНИ РАЗСТРОЙСТВА 1 И 2 – ГР. ДОЛНА БАНЯ.....	2
2. ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА И МЛАДЕЖИ С УВРЕЖДАНИЯ – ГР. БОТЕВГРАД.....	4
3. ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА БЕЗ УВРЕЖДАНИЯ – ГР. ДОЛНА БАНЯ	6
4. ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА БЕЗ УВРЕЖДАНИЯ – С. ЛЕСНОВО, ОБЩИНА ЕЛИН ПЕЛИН	9
ОБЩИ КОНСТАТАЦИИ И ПРЕПОРЪКИ.....	13



1. ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА С ПСИХИЧНИ РАЗСТРОЙСТВА 1 И 2 – ГР. ДОЛНА БАНЯ

1. Материални условия



Общо помещение и спалня в ЦНСТПЛПР – Долна баня

Капацитетът на двете ЦНСТПЛПР е за по 15 души, изцяло заети към момента на проверката. Всички лица отговарят на профила на социалната услуга.

Материалната база е достъпна за трудно подвижни лица, в много добро състояние - стаите, санитарните възли и общото помещение са оборудвани според нуждите на потребителите. Лицата са настанени по 2 в стая, като на всеки 2 стаи има по един общ санитарен възел.

Изградена е централизирана пожароизвестителна система с димни детектори по стаите. Поставени са и камери за видеонаблюдение във всички общи помещения.

В социалната услуга е извършен освежаващ ремонт, подовите настилки са сменени от ламиниран паркет на плочки.

2. Администрация и управление

От предоставеното поименно щатно разписание на длъжностите е видно, че в двете ЦНСТПЛПР работят ръководител на услугата, 2 социални работника, 2 медицински сестри, 1 рехабилитатор и 12 санитари. Свободни са щатните бройки за 3 социални работника, 4 медицински сестри и 2 санитари.



ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ

Има годишен график за обучения на служителите, като през текущата година до момента на проверката са проведени 8 групови и 4 индивидуални супервизии.

В тази връзка омбудсманът като НПМ препоръчва да се предприемат спешни мерки за заемане на свободните щатни бройки в социалната услуга.

Многократно омбудсманът като НПМ е заявявал становището си, че основният фактор, от който зависи предоставянето на качествена социална услуга е човешкият ресурс. Полагането на грижи за лица, настанени в резидентни услуги в общността е трудна и отговорна задача, с чието изпълнение са натоварени служителите, които ежедневно работят с тях.

Трудът на служителите в резидентните социални услуги е специфичен и тежък, предвид изключително сериозното здравословно състояние на настанените в тях лица, за които служителите отговарят лично. Предвид наличието на свободни щатни бройки е видна необходимостта от подкрепа на екипите, включително чрез осъществяване на обучения, супервизии и не на последно място увеличаване на трудовите им възнаграждения.

3. Медицинско обслужване

Всички ползващи услугата имат общопрактикуващ (личен) лекар, който извършва необходимите профилактични прегледи. Два дни седмично на потребителите се извършват прегледи от психиатър с практика в гр. Самоков, като той идва и при нужда от допълнителни прегледи.

Здравните грижи за потребителите се осъществяват от медицинските сестри, които раздават редовната медикаментозна терапия, назначена от съответните лекари специалисти. Стоматологичното лечение се извършва по график, както и при необходимост. За 2025 г. до момента на проверката има три смъртни случая.

4. Мерки за закрила

В социалната услуга се осигурява 24-часова грижа за посрещане на ежедневните потребности на лицата и осигуряване на подкрепа за водене на самостоятелен начин на живот. В двете ЦНСТПЛПР общо девет души са поставени под запрещение. От тях, на един човек е определен служебен настойник, а на останалите 8 настойници са техни близки.

Предлаганата храна е разнообразна и отговаря на изискванията на Стандартите към разпоредби на Наредбата за качеството на социалните услуги.

В свободното си време, с подкрепата на служители от ЦНСТПЛПР, всички потребители излизат на разходки, организират се много екскурзии, посещения на театри и др. По време на проверката потребителите бяха облечени подходящо за сезона, в добро настроение и общуваха свободно с екипа на НПМ. Настанените лица ползват външни социални услуги в Център за социална рехабилитация и интеграция, където се провеждат арттерапия, рехабилитация и др.



2. ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА И МЛАДЕЖИ С УВРЕЖДЕНИЯ – ГР. БОТЕВГРАД

1. Материални условия

Капацитетът на услугата е за 12 деца и младежи, зает изцяло към момента на проверката. Всички настанени са младежи, навършили 18 годишна възраст.

Сградата е едноетажна с осигурен достъп между общите помещения, както и към околното пространство. Има вътрешен двор, оборудван подходящо според състоянието на потребителите. Площадките за игра са с противоударна и щадяща настанените лица настилка.

Материалната база е достъпна за трудно подвижни лица, в много добро състояние - стаите, санитарните възли и общото помещение са оборудвани според нуждите на децата и младежите. За настанените в социалната услуга има шест спални помещения, 4 тоалетни и 3 бани. Създадена е интерактивна зона, оборудвана с интерактивен дисплей за образователни занимания, гледане на приказки, игри, музика и кино вечери.

През 2025 г. е извършен основен ремонт на 2 от санитарните помещения, подменени са подовите настилки от ламиниран паркет на противоплъзгащ гранитогрес във всички спални помещения. Подменени са вътрешни врати, извършено е освежаване на коридорни части и спални помещения. Предвидено е да започне ремонт на втората част на покривната конструкция.

Не е изградена централизирана пожароизвестителна система, пожарната безопасност се осигурява чрез пожарогасители. **Омбудсманът като НПМ препоръчва да се изгради централизирана пожароизвестителна система, с оглед защита живота и здравето на настанените лица.**



Спално помещение и дворно пространство в ЦНСТДМУ – гр. Ботевград



ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ

Поставени са и камери за видеонаблюдение във всички общи помещения. В ЦНСТ има 24 часова охрана.

2. Администрация и управление

От предоставеното длъжностно щатно разписание на служителите е видно, че в ЦНСТ работят 1 управител, 1 социален работник, 2 медицински сестри, 5 сътрудника социални дейности, 6 детегледача. Свободни са щатните бройки за 1 психолог, 1 медицинска сестра и 1 хигиенист.

Има годишен график за обучения на служителите, като през текущата година до момента на проверката са проведени 6 обучения и 1 групов и индивидуална супервизия.

3. Медицинско обслужване

Всички ползващи услугата младежи имат експертни решения и общопрактикуващ (личен) лекар, който извършва необходимите профилактични прегледи.

Лекарствената терапия се раздава от медицинските сестри по схема, определена от медицинско лице. Осигурена е необходимата медицинска помощ, потребителите се придружават до здравни специалисти за контролни и профилактични прегледи и за амбулаторни изследвания.

Щатът за психолог не е зает, а в града няма психиатър, който да е сключил договор със Здравната каса, поради което прегледите се извършват в гр. София.

Омбудсманът като НПМ препоръчва община Ботевград да сключи граждански договор с психиатър, който да наблюдава редовно състоянието на младежите и да следи терапията им.

За 2025 г. до момента на проверката няма смъртни случаи.

4. Мерки за закрила

Социалната услуга е място за живот на деца и младежи в среда, близка до семейната. Предлагащата храна е разнообразна и отговаря на изискванията на Стандартите към разпоредби на Наредбата за качеството на социалните услуги.

Десет младежи са поставени под запрещение, като за техен настойник е определен управителят на социалната услуга. По време на проверката младежите бяха облечени подходящо за сезона, в добро настроение и общуваха свободно с екипа на НПМ.

Никой потребител на социалната услуга не ползва външни услуги в общността и контактите им с външния свят са силно ограничени, тъй като не ходят на екскурзии или разходки. **Омбудсманът като НПМ препоръчва настанените в ЦНСТДМУ да се включат като ползватели на външни социални услуги.** През 2025 г. младежите са



ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ

извеждани на еднокдневни разходки извън територията на ЦНСТДМУ, съобразно здравословното им състояние, но не са били на лятна почивка – на планина или на море.

Екипът на НПМ установи, че всички ползващи социалната услуга са над 21 годишна възраст, като по-голямата част от потребителите са над 24 години. Те са прекарвали голяма част от живота си в тази социална услуга, но тъй като профилът на услугата е за деца и младежи, по данни на управителя на дома предстои тяхното преместване. Всяко едно местене ще е голяма емоционална травма за тях, тъй като те се познават един друг, познават служителите, свикнали са с материалната база и с мястото. **В тази връзка омбудсманът като НПМ препоръчва услугата да бъде променена на Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица, за да не се налага местенето на настанените младежи.**

3. ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА БЕЗ УВРЕЖДЕНИЯ – ГР. ДОЛНА БАНЯ

1. Материални условия

Капацитетът на услугата е за 12 деца, като към момента на проверката има едно свободно място.

На сградата е извършен основен ремонт през 2018 г. През изминалата година ремонтните дейности са следните: поставяне на PVC пана в столовата и стените на стълбището с цел по лесна поддръжка на стените, ремонт на 4 бани и тоалетни, претapiциране на столове, частична подмяна на мебели в спални помещения (легла, матраци, гардероби), смяна на масички в дневните, освежаване на стените в спалните помещения и дневната, поставяне на генератор за ток. В двора е изградена външна чешма и площадка за фитнес.

Необходимо е обаче извършването на редица допълнителни ремонтни дейности, тъй като базата е амортизирана: ремонт и подмяна на мебели в дневната стая; подмяна на вътрешни подови настилки; подмяна на настилките на външните площадки и пътеки; подмяна на оградни пана; ремонт на покрив; подсилване на тераса и подмяна на настилката; частично освежаване на външна мазилка; обновяване на игрището. **В тази връзка омбудсманът като НПМ препоръчва да се отпуснат допълнителни средства за извършване на необходимите ремонтни дейности.**

ЦНСТДБУ е разположено в сграда на два етажа, но до втория етаж не е изграден достъп за лица с намалена подвижност (рампа или асансьор). **В тази връзка омбудсманът като НПМ препоръчва да се осигури достъпна среда в социалната услуга и подчертава, че с неосигуряването на достъпна среда се нарушават изискванията, предвидени в:**

1. Конвенция на ООН против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание;
2. Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания;
3. Закона за интеграция на хората с увреждания;



ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ

4. Закона за устройство на територията;

5. Наредба № 4 от 1 юли 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания.



Спално помещение в ЦНСТДБУ – гр. Долна баня

Децата от социалната услуга обитават втория етаж на сградата, където се помещават 1 дневна стая, която служи за гледане на телевизия, четене, подготовка на домашни, посрещане на доброволци и гости в услугата, провеждане на групови занимания, провеждане на тържества и други дейности.

За настанените в социалната услуга има шест спални помещения и 5 санитарни възела. Всяко дете разполага с лично пространство и лични вещи.

Пожарната безопасност се осигурява чрез пожарогасители.

Омбудсманът като НПМ препоръчва да се изгради централизирана пожароизвестителна система, с оглед защита живота и здравето на настанените лица.

2. Администрация и управление



ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ

От предоставеното длъжностно щатно разписание на служителите е видно, че в социалната услуга работят 11 души: директор; счетоводител; социален работник; 7 детегледачи; работник-кухня. Свободна е щатната бройка за 1 детегледач.

3. Медицинско обслужване

Всички деца имат общопрактикуващ (личен) лекар и стоматолог с практика в гр. Долна баня, като се извършват необходимите профилактични прегледи.

Към момента на проверката в ЦНСТДБУ има едно дете, което е на медикаментозна терапия поради хиперфункция на щитовидната жлезеза. То е настанено през месец март 2025 г., но от месец май се оплаква от сърцебиене и задушаване, забелязана е подутина в областта на шията. След консултация с лекар, детето е хоспитализирано за изследвания и лечение. След поставена диагноза е започната медикаментозна терапия и на всеки 20 дни се правят профилактични изследвания, консултация с лекуващ лекар и контролиране на терапията.

За 2025 г. до момента на проверката няма смъртни случаи.

4. Мерки за закрила

Социалната услуга е място за живот на деца в среда, близка до семейната. Предлагащата храна е разнообразна и отговаря на изискванията на Стандартите към разпоредби на Наредбата за качеството на социалните услуги.

Всички деца ползват външна социална услуга в Център за обществена подкрепа, където с тях работят специалисти – социален работник, педагог и психолог, спрямо индивидуалните им потребности. По време на проверката децата бяха облечени подходящо за сезона, в добро настроение и общуваха свободно с екипа на НППМ.

Всяка година за децата се организират екскурзии с различна цел, осигурява се летен лагер на море и на планина. През 2025 г. са проведени 3 едnodневни екскурзии, летен лагер на море за 7 дни, палатков къмпинг за 3 дни, 2 похода до близка местност.

Екипът проведе интервю с директора, който посочи, че основните проблеми, които среща в работата, са липса на ефективно обучение и трудност при работа с деца с проблемно поведение. Има годишен график за обучения на служителите, като през текущата година до момента на проверката са проведени 3 обучения на тема: Закрила от насилие; Разпознаване насилието над деца – позитивни възпитателни мерки; Разрешаване на конфликти и ефективна екипна работа. Предоставена е методическа подкрепа за Работа с деца в риск и Взаимодействие на екипа.

Независимо от това, директорът на услугата споделя, че обученията са формални. От никого не среща подкрепа при водене на случай на дете, което има агресивно поведение и от своя страна самото дете не влияе добре на по-малките деца.

В ЦНСТДБУ за периода април 2021 г. – януари 2024 г. е настанено дете, което е с проблемно поведение. При него се наблюдава сериозно изоставане в образователното



ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ

развитие, след обследване то е на ресурсно подпомагане. Направени са консултации със специалисти и е издадено експертно решение. То е имало сериозни прояви в предходни социални услуги, като те са били свързани със заплахи над служители, участие в палез и употреба на наркотични вещества.

От януари 2024 г. до днешна дата, детето е настанено в Преходно жилище за деца, което е в една сграда с ЦНСТДБУ. Детето е на медикаментозна терапия във връзка с психично заболяване. Терапията е променяна на два пъти, но въпреки това продължава агресивното му поведение, което се изразява както в словесна агресия, така и във физическа агресия към по-малките, а понякога и към екипа на ЦНСТ. Екипът изпитва сериозна трудност в овладяване на поведението на детето и изграждане на доверителна връзка и то понякога прибегва към самонараняване.

Независимо, че в продължение на 6 години детето е ползвало социална услуга в Дневен център и ЦОП – Работа с психолог, за овладяване на агресивното му поведение, резултат и промяна в поведението на детето няма.

Съгласно Приложение 9 на Наредбата за качеството на социалните услуги Дирекциите за социално подпомагане са задължени да подкрепят директора на ЦНСТ, когато става въпрос за дете с агресивно поведение.

Мнението на омбудсмана като НПМ, както и на много управители на центрове за настаняване от семеен тип за деца без увреждания, е, че когато има деца с агресивно и проблемно поведение, включително и деца с психиатрична диагноза, както е отбелязано в чл. 11, ал. 4 от Наредбата за качеството на социалните услуги, трябва да им се предостави специализирана грижа - Интегрирана здравно-социална услуга за резидентна грижа за деца с агресивно и проблемно (високорисково) поведение, включително младежи до 20-годишна възраст. Тази услуга се предоставя съгласно стандартите за качество и критериите за тяхното изпълнение, определени в приложение № 17 от Наредбата за качеството на социалните услуги.

4. ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА БЕЗ УВРЕЖДЕНИЯ – С. ЛЕСНОВО, ОБЩИНА ЕЛИН ПЕЛИН

1. Материални условия

Капацитетът на услугата е за 12 деца, зает изцяло към момента на проверката.

Сградата на центъра е едноетажна, с добре поддържан двор, който предлага възможности за игра, спорт и отдых на открито. Осигурена е достъпна среда, но стълбите, които водят към сградата, са с плочки със силно износено противоплъзгащо покритие. Това е предпоставка за възникване на инциденти при мокро време и особено през зимния сезон, когато стълбите се залежават.



ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ

Омбудсманът като НПМ препоръчва да се предприемат незабавни действия за обезопасяване на външното стълбище, подмяна на противоплъзгащото покритие и осигуряване на безопасен достъп до сградата на ЦНСТДБУ – с. Лесново.



Стълбището към ЦНСТДБУ – с. Лесново

Вътрешното пространство е функционално разпределено и включва обща всекидневна, трапезария и кухня. Има отделно помещение за учебни и творчески занимания, снабдено с компютри, книги и образователни материали.

Спалните помещения са светли и подходящо обзаведени, като осигуряват лично пространство и удобство за всяко дете. В сградата има няколко санитарни възела, модерно оборудвани и съобразени със стандартите за безопасност и хигиена. Стаите, в които са настанени децата, са общо 5. Всяка е оборудвана със собствен санитарен възел.

Много голям проблем е, че през летния период няма питейна вода и за нуждите на децата и служителите се ползва бидон с вместимост 50 литра. В тази връзка омбудсманът като НПМ се обръща към кмета на община Елин Пелин да предостави информация какви са причините и в какво се състои проблемът с водоснабдяването в района на ЦНСТДБУ, както и как се предвижда той да бъде решен.

Изградена е централизирана пожароизвестителна система с димни детектори по стаите. Поставени са и камери за видеонаблюдение във всички общи помещения. В ЦНСТ има нощна охрана.



ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ

През 2025 г. не са извършвани ремонтни дейности. Омбудсманът като НПМ препоръчва да се осигурят средства за извършване на основен ремонт на сградата, тъй като в стените бяха констатирани пукнатини, влага и мухъл.



Пукнатини и влага в коридор и спално помещение в ЦНСТДБУ – с. Лесново

2. Администрация и управление

От предоставеното длъжностно щатно разписание на служителите е видно, че в ЦНСТДБУ работят 1 ръководител, 1 педагог, 1 социален работник, 6 детегледача и 1 хигиенист. Персоналът осигурява 24-часовото функциониране на услугата по график.

През 2025 година до момента на проверката е проведено едно обучение за Ефективна комуникация и управление на конфликти в социалните услуги.

3. Медицинско обслужване

Всички ползващи услугата деца имат общопрактикуващ (личен) лекар, който извършва необходимите профилактични прегледи. Медикаментите се съхраняват в заключен шкаф. За 2025 г. до момента на проверката няма смъртни случаи.

4. Мерки за закрила

Социалната услуга е място за живот на деца в среда, близка до семейната. Предлагащата храна е разнообразна и отговаря на изискванията на Стандартите към разпоредби на Наредбата за качеството на социалните услуги.



ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ

Девет деца ползват външни социални услуги в ЦОП в гр. Елин Пелин – консултиране, терапия и рехабилитация. През 2025 г. 4 деца са реинтегрирани в семейна среда.

През изминалата година за децата са организирани почивки на планина и на море, както и посещение на аквапарк в гр. София

Най-малкото дете е на 3 годишна възраст, а най-голямото е на 18 години. По време на проверката 3 деца не бяха на детска градина и на училище, тъй като са настанени на скоро и при тях все още не е завършен необходимият имунизационен цикъл. Пред екипа на НПМ един от възпитателите, който полагаше грижи за най-малкото дете на 3 годишна възраст, каза, че то „**няма да получи подарък от Дядо Коледа, защото е лошо**“. Омбудсманът иска да подчертае, че отношението, особено към по-малките деца, трябва да е много внимателно, защото са преживели травма, като са разделени от родителите си и са настанени в социална услуга и са много чувствителни. Не трябва да им се вмениява чувство за вина, което още повече би ги травмирало. Тъй като детегледачите почти никога не преминават обучения, а те полагат основните грижи за децата в ЦНСТ, **омбудсманът настоява спешно да се организират и проведат обучения на детегледачите, работещи в центровете за настаняване от семеен тип за деца, за отношението към децата.**

По време на интервю с управителя на ЦНСТДБУ екипът на НПМ отново беше уведомен, че е имало случай на дете с поведенчески проблеми, което е било преместено в социална услуга в гр. Брацигово. Детето е с водеща диагноза – лека умствена изостаналост, което още повече е затруднявало работата с него, предвид липсата на специализиран екип.

Детето е настанено в ЦНСТДБУ с. Лесново през 2022 г. и от тогава са регистрирани многократни случаи на самоволни напускания на социалната услуга. Детето е проявявало системно рисково и девиантно поведение, включително е оказвало влияние върху други по-малки деца, подтиквайки ги към бягства, с което се е създавал повишен риск, както за неговата собствена сигурност, така и за сигурността и благополучието на останалите деца. Въпреки предприетите възпитателни, педагогически и корекционни мерки от страна на екипа на ЦНСТДБУ, не е наблюдавана положителна промяна в поведението. На база на извършената оценка на риска и оценката на индивидуалните потребности е установена необходимост от предоставяне на по-структурирана среда и засилен контрол.

Поради гореизложеното и с цел гарантиране на безопасността на всички деца, това дете е преместено в социална услуга в гр. Брацигово. **Това обаче също не е специализирана социална услуга, която да осигури контролираща и защитена среда за детето. Отново поради липсата на специализирани резидентни социални услуги, изградени на основание чл. 11, ал. 4 от Наредбата за качеството на социалните услуги, това дете е поставено в риск да бъде местено от институция в институция и никой да не работи професионално с него.**

Управителят на социалната услуга също сподели, че не се провеждат достатъчно обучения за служителите, провежданите обучения са формални и служителите не са подготвени да посрещнат нуждите на деца с поведенчески проблеми.



ОБЩИ КОНСТАТАЦИИ И ПРЕПОРЪКИ

Извършените проверки в центровете за настаняване от семеен тип за деца без увреждания констатираха системен дефицит в предоставянето на специализирана грижа **Интегрирана здравно-социална услуга за резидентна грижа за деца с агресивно и проблемно (високорисково) поведение, включително младежи до 20-годишна възраст.** Тази услуга следва да се предоставя съгласно стандартите за качество и критериите за тяхното изпълнение, определени в приложение № 17 от Наредбата за качеството на социалните услуги.

За да се предостави такава специализирана грижа трябва да бъдат изградени специализирани резидентни социални услуги, съгласно горепосочения чл. 11, ал. 4 от Наредбата за качеството на социалните услуги, за деца с такива проблеми. Тази резидентна услуга предполага да има необходимия квалифициран и опитен персонал за работа с деца с поведенчески проблеми. Към този момент омбудсманът не е информиран от АСП къде има изградени такива специализирани центрове. Управителите на центровете за настаняване от семеен тип за деца също не знаят къде да насочват децата с подобни проблеми, които имат нужда от подкрепа.

Омбудсманът настоява АСП да предостави списъка на всички такива изградени на основание чл. 11, ал. 4 от Наредбата за качеството на социалните услуги специализирани социални услуги. Към Националното сдружение на общините омбудсманът отправя препоръка на основание чл. 41 от Наредбата за планирането на социалните услуги в случай, че няма изградени такива услуги, в най-кратък срок във всички областни градове да бъде планирано създаването на такава услуга, предвид спешната необходимост от тях.

Членове на неправителствени организации също са споделяли с омбудсмана, както и с управители на резидентни социални услуги за деца, че е необходимо да има специализирани социални услуги за деца с проблемно поведение. Тези резидентни социални услуги (**центрове за настаняване от семеен тип за деца с поведенчески проблеми**) трябва да бъдат в големи областни градове, където по-лесно могат да се намерят специалисти, които могат да работят с тях, както и да имат по-голям достъп до социални услуги в общността и детски психиатри.

От последните няколко години по време на проверките на омбудсмана като Национален превантивен механизъм в центрове за настаняване от семеен тип за деца екипите на омбудсмана установяват, че проблемът с агресивното поведение на децата, настанени там, става все по-голям.

В тази връзка през 2023 г. омбудсманът отправи препоръка към министъра на труда и социалната политика да се изготви Методическо указание за работа с деца в конфликт със закона и поведенчески проблеми, както и да се проведат обучения на служителите от Кризисните центрове и Центровете за настаняване от семеен тип за деца без увреждания.



ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ

В следствие АСП отговори на омбудсмана, че Методическо указание за работа с деца в конфликт със закона и агресивно поведение ще бъде разработено от ДАЗД, а обученията на служителите, които ще идентифицират агресивно поведение на децата, настанени в ЦНСТ, ще се извършват от общините, тъй като общините са доставчици на тези социални услуги.

Към настоящия момент омбудсманът все още не е получил информация за разработеното Методическо указание от ДАЗД.

Отново омбудсманът като НПМ иска да подчертае, че при последните си проверки през месец септември и октомври 2025 г. в ЦНСТ за деца **за пореден път се констатираха проблеми с деца с агресивно поведение.**

Друг много притеснителен пример е, че по време на проверка в интернатите през 2023 г. екипът на НПМ установи, че има деца, които са били настанени на осем-девет годишна възраст във възпитателни училища-интернати или социално-педагогически интернати. Едно от децата, настанено през 2022 г. е с психично заболяване и е било на 9-годишна възраст.

Детето е било настанено в Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания (ЦНСТДБУ), тъй като майка му не е имала възможност да се грижи за него. Независимо от това, детето е имало близка връзка с майка си, вуйчо си и баба си. В същото време, детето е проявявало агресия в ЦНСТ, където е било настанено, както към директора, така и към служителите. Често са го намирали да спи в гробищния парк в града, след като е бягало от ЦНСТ.

Детето е било консултирано с детски психиатър, който му е поставил диагноза – хиперкинетично разстройство на поведението.

Още тогава становището на омбудсмана като НПМ е, че с детето трябва да работят специалисти, като психолози, социални работници и педагози, за да могат да преодолеят кризата и да повлияят на поведението на детето. Вместо това, като мярка за закрила е наложено от съда да бъде настанено в интернат на 9 годишна възраст. Още повече, че мястото, където е настанено е на 400 километра от родния му град. Това е предпоставка за прекъсване на връзките на детето с майка му, вуйчо му и баба му. Настаняването на детето би довело и до посттравматично стресово разстройство, предвид че то вече е диагностицирано с психично заболяване от Център за психично здраве.

Отново голяма роля за настаняването на детето в интернат има това, че служителите в ЦНСТ, където е било настанено, не са били обучени за работа с деца с проблемно поведение, но те не са и потърсили помощ от отдела за закрила на детето към съответната Дирекция социално подпомагане и съответно то не е получило социално направление за работа с психолози, социални работници и др. Освен това, и липсата на специализирана социална услуга за деца с проблеми в поведението води до настаняване на детето в социално-педагогически интернат на 9 годишна възраст, в отдалечено от семейството му място.

В тази връзка омбудсманът като НПМ отново отправя препоръка до Държавната агенция за закрила на детето да предостави Методическото указание за



ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ

работа с деца в конфликт със закона и поведенчески проблеми, което вече би трябвало да е изготвено.

Също така омбудсманът отправя и препоръка към Националното сдружение на общините в Република България задължително да бъдат изготвени специални програми за работа с деца с поведенчески проблеми и да бъдат обучени както служителите в ЦНСТ и кризисните центрове за деца, така и служителите, които работят в дневните центрове, центрове за обществена подкрепа и други социални услуги в общността, за работа с деца и с родителите и настойниците им за работа с деца с поведенчески проблеми.

Омбудсманът препоръчва на Агенцията за социално подпомагане при идентифициране на деца с проблемно поведение или при подаден сигнал до отделите за закрила на детето към Дирекциите за социално подпомагане за дете с проблемно и агресивно поведение в най-кратък срок да му бъде изготвена индивидуална оценка и, при необходимост, да бъде насочено към ползване на подходяща социално услуга в общността за овладяване на агресивното поведение.

Друга препоръка, която омбудсманът отправи още през 2020 г. до министъра на здравеопазването, която е много важна за преодоляване на агресията при децата и младежите, е да съществува превенция на употребата на наркотици. Голяма част от агресивното поведение на децата, настанени в центрове за настаняване от семеен тип, е в следствие на употребата на наркотични вещества. В тази връзка омбудсманът препоръчва да се създадат консултативни центрове във всички областни градове. Целта на тези центрове е да реализират дейности и програми за психосоциална подкрепа на деца, младежи, родители и педагогически специалисти в тясно сътрудничество със здравни и образователни структури за превенция на рисковото поведение в следствие на употребата на наркотици.

Независимо, че вече във всеки областен град са създадени такива Превантивно-информационни центрове, които изпълняват функцията на консултативни центрове, много граждани не знаят за тяхното съществуване и могат да получат подкрепа в тези центрове във връзка с употреба на наркотични вещества от техните деца. През последните години институцията на омбудсмана е получила много сигнали от родители, които не знаят към кого да се обърнат за подкрепа, за консултация и лечение.

В тази връзка омбудсманът като НПМ отправя препоръка и към Националния център по обществено здраве и анализи, съвместно с Националното сдружение на общините, да се изготви и да стартира голяма информационна кампания за идентифициране на риска и превенция от употреба на наркотици при децата и когато родителите се усъмнят, че децата им приемат наркотични вещества, да знаят, че могат незабавно да се обърнат към всички Превантивно-информационни центрове.



ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ

В РЕЗУЛТАТ ОТ ИЗВЪРШЕНАТА ПРОВЕРКА, ОМБУДСМАНАТ КАТО НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ ОТПРАВЯ СЛЕДНИТЕ ПРЕПОРЪКИ:

I. ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА ДЪРЖАВНАТА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО:

Да предостави на омбудсмана Методическото указание за работа с деца в конфликт със закона и поведенчески проблеми.

II. ДО ИЗПЪЛНИТЕЛНИЯ ДИРЕКТОР НА АГЕНЦИЯТА ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ:

1. Да предостави списъка на всички специализирани резидентни социални услуги, изградени на основание чл. 11, ал. 4 от Наредбата за качеството на социалните услуги;

2. Да се изпрати инструкция до Дирекциите за социално подпомагане при идентифициране на деца с проблемно поведение или при подаден сигнал до отделите за закрила на детето за дете с проблемно и агресивно поведение, в най-кратък срок да му бъде изготвена индивидуална оценка и при необходимост, да бъде насочено към ползване на подходяща **социално услуга в общността** за овладяване на агресията.

III. ДО ИЗПЪЛНИТЕЛНИЯ ДИРЕКТОР НА НАЦИОНАЛНОТО СДРУЖЕНИЕ НА ОБЩИНИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ:

1. На основание чл. 41 от Наредбата за планирането на социалните услуги, в случай, че не са изградени специализирани резидентни социални услуги на основание чл. 11, ал. 4 от Наредбата за качеството на социалните услуги, в най-кратък срок във всички областни градове да бъде планирано създаването на такива услуги, предвид спешната необходимост от тях;

2. Да бъдат изготвени специални програми за работа с деца с поведенчески проблеми и да бъдат обучени, както служителите в ЦНСТ и кризисните центрове за деца, така и служителите, които работят в дневните центрове, центрове за обществена подкрепа и други социални услуги в общността, за работа с деца и с родителите и настойниците им за работа с деца с поведенчески проблеми;

3. Да бъдат изготвени специални програми за обучение на детегледачите, работещи в центрове за настаняване от семеен тип за деца, за подходяща комуникация и подходящо отношение към децата;

4. Съвместно с Националния център по общественото здраве и анализи да се изготви и да стартира голяма информационна кампания за идентифициране на риска и превенция от употреба на наркотици при децата и когато родителите се усъмнят, че децата им приемат наркотични вещества, да знаят, че могат незабавно да се обърнат към всички Превантивно-информационни центрове.



ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ **НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ**

IV. ДО ДИРЕКТОРА НА НАЦИОНАЛНИЯ ЦЕНТЪР ПО ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ И АНАЛИЗИ:

Съвместно с Националното сдружение на общините да се изготви и да стартира голяма информационна кампания за идентифициране на риска и превенция от употреба на наркотици при децата и когато родителите се усъмнят, че децата им приемат наркотични вещества, да знаят, че могат незабавно да се обърнат към всички Превантивно-информационни центрове.

V. ДО КМЕТА НА ОБЩИНА ДОЛНА БАНЯ:

1. Да се предприемат действия за заемане на свободните щатни бройки в социалните услуги, включително чрез осигуряване на допълнителни финансови средства за увеличаване на размера на трудовите възнаграждения;
2. Да се окаже необходимата подкрепа на екипите, включително чрез осъществяване на обучения и супервизии;
3. Да се осигури достъпна среда в Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания – гр. Долна баня;
4. Да се изгради централизирана пожароизвестителна система в Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания – гр. Долна баня;
5. Да се отпуснат допълнителни средства за извършване на необходимите ремонтни дейности във всички социални услуги в общината.

VI. ДО КМЕТА НА ОБЩИНА БОТЕВГРАД:

1. Да се изгради централизирана пожароизвестителна система в ЦНСТДМУ – гр. Ботевград;
2. Да се сключи граждански договор с психиатър, който да наблюдава редовно състоянието на младежите в ЦНСТДМУ – гр. Ботевград и да следи терапията им;
3. Да се предприемат действия настанените в ЦНСТДМУ – гр. Ботевград да се включат като ползватели на външни социални услуги и да се организират почивки за младежите за няколко дни, на планина или на море, съобразно здравословното им състояние;
4. Профилът на социалната услуга да бъде променена от ЦНСТДМУ на Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица, за да не се налага местенето на настанените младежи.

VII. ДО КМЕТА НА ОБЩИНА ЕЛИН ПЕЛИН:

1. Да се предприемат незабавни действия за обезопасяване на външното стълбище, подмяна на противоплъзгащото покритие и осигуряване на безопасен достъп до сградата на ЦНСТДБУ – с. Лесново;
2. Да се осигурят средства за извършване на основен ремонт на сградата на ЦНСТДБУ – с. Лесново;
3. Да предостави информация какви са причините и в какво се състои проблемът с водоснабдяването в района на ЦНСТДБУ, както и как се предвижда той да бъде решен.